

**Miljöredovisning för år 2019
Slutredovisning för programperioden 2016 – 2019 och för Miljöpolitiskt program för
Västerbottens läns landsting**

Sammanfattning

Detalj mål 2016–2019	Målvärde	Resultat 2019
1. Den totala energianvändningen i landstingets fastigheter har minskat med 23 procent år 2019 till 101,9 GWh	23 %	14 %
2. Investeringsutgiften för förnybar elproduktion installerad i landstingets fastighetsbestånd utgör minst 1 procent av årlig kostnad för inköpt el	≥ 1 %	> 1 %
3. Ingående material i byggprojekt miljöbedöms enligt byggvarudatabasen Byggvarubedömningen eller motsvarande	100 %	67 %
4. Koldioxidutsläppen från landstingets samtliga tjänsteresor har minskat med 17 procent år 2019	17 %	27 %
5. Koldioxidutsläppen per personkilometer från den kollektivtrafik som landstinget beställer av Länsstrafiken har minskat med 37 procent och utgör högst 50 g/personkilometer år 2019	37 %	10 %
6. Koldioxidutsläppen från landstingets sjukresor minskar årligen under programperioden	Minskning jämfört med år 2016	6 % ökning
7. Utsläpp och kassation av läkemedel har minskat enligt handlingsplan år 2019	Uppfyllt	50% minskning av läkemedel som följs enl handlingsplan
8. Utsläpp av lustgas har minskat med 60 procent år 2019	60 %	46 %
9. Andelen ekologiska livsmedel utgör minst 35 procent av den totala inköpskostnaden för livsmedel år 2019. Varorna ska i största möjliga mån upphandlas lokalt och klimatsmart	35 %	21 %
10. Andelen socialt och etiskt märkta livsmedel utgör 5 procent av den totala inköpskostnaden för livsmedel år 2019	5 %	5 %
11. Varor och kemiska produkter som innehåller hälso- och/eller miljöfarliga ämnen minskar årligen under programperioden enligt upprättad lista	Mindre än tidigare år	Uppfyllt
12. Sociala krav enligt uppförandekoden ställs vid alla upphandlingar av berörda produktkategorier 2019	100 %	Delvis uppfyllt
13. Den totala mängden avfall har minskat med 5 procent per vårdtillfälle år 2019	5 %	23 % ökning
14. Mängden farligt avfall har minskat med 50 procent per viktad vårdtjänst år 2019	50 %	2 %
15. Andelen konventionellt avfall som sorteras till återvinning är minst 35 procent år 2019	35 %	15 % (exkl matavfall) 21 % (inkl matavfall)
16. Användningen av utvalda engångsprodukter har minskat med 15 procent till år 2019	100 %	Ej uppfyllt
17. Miljöledningssystemet är implementerat i landstingets samtliga verksamheter samt integrerat i landstingets ledningssystem år 2019	Uppfyllt	Delvis uppfyllt
18. Andelen anställda som har genomgått miljöutbildning är 95 procent år 2019.	95 %	7 %

1. Inledning

1.1 Det miljöpolitiska programmet innehåller fyra delar

- Miljöpolicy
- Övergripande mål för landstingets miljöarbete fram till år 2020
- Detaljerade mål 2016 - 2019
- Handlingsplan med aktiviteter 2016 – 2019 för genomförande av det miljöpolitiska programmet

1.2 Miljöpolicy

Regionfullmäktige fastställde i november 2019 en ny miljöpolicy för regionen.

I huvuddrag säger miljöpolicyen att Västerbotten är en ledande miljöregion genom det regionala utvecklingsarbetet och vår verksamhet är klimatneutral, giftfri och resurseffektiv. Jämlikhet, jämställdhet och barnrättsperspektiv genomsyrar arbetet för att säkerställa en god hälsa och bra livsmiljö för alla i samhället. Vi ska vara ett föredöme för andra regioner, företag och organisationer.

Våra verksamheter bidrar till en positiv utveckling för hela Västerbotten i form av god hälsa och bra livsmiljö. Arbetet bedrivs med en tydlig koppling mellan miljö, klimat och hälsa. Vi sprider och följer kunskapsutvecklingen om hur förändringar i klimatet kan påverka hälsan.

1.3 Övergripande mål för miljöarbetet fram till år 2020

De övergripande målen, som fastställdes av landstingsfullmäktige 2007 och reviderades 2012, anger inriktningen för regionens miljöarbete och fokuserar på områden där regionens verksamhet har mest påverkan på miljön. Dessa områden är:

- Fastigheter och energianvändning
- Trafik
- Läkemedel och lustgas
- Produkter och kemikalier
- Avfall
- Organisation och utbildning

1.4 Detaljerade mål

De detaljerade målen anger hur landstingets miljöpolicy och övergripande mål för miljöarbetet ska omsättas i praktiken och fastställdes av landstingsstyrelsen, hälso- och sjukvårdsnämnden och nämnden för funktionshinder och habilitering för perioden 2016-2019. Detaljerade mål har tagits fram för varje mandatperiod.

1.5 Handlingsplan med aktiviteter

Handlingsplan med aktiviteter tas fram årligen och fastställs av regiondirektören.

1.6 Uppföljning och redovisning

I miljöredovisningen presenteras resultatet av arbetet med att nå de detaljerade målen. Uppföljningen sker årligen. För de flesta av målen har 2005 använts som basår för jämförelser under perioden 2016-2019. I annat fall anges aktuellt basår för respektive mål.

2. Uppföljning av detaljerade mål 2016-2019

I miljöredovisningen redovisas måloppfyllelse och genomförda aktiviteter för respektive fokusområde.

2.1 Fastigheter och energianvändning

1. Den totala energianvändningen i regionens fastigheter har minskat med 23 procent år 2019.

Regionen har minskat sin energianvändning med 14 procent jämfört med 2009.

Målet har inte uppfyllts.

Under programperioden 2016-2019 har energianvändningen minskat med 5 %. En åtgärd som är genomförd är installationen av en geoenergianläggningen vid Nus som minskar värmebehovet med ca 20 % och 95 % av kylbehovet för Nus. Exempel på andra åtgärder i regionens fastigheter är: belysningsbyten, förbättring av återvinning för ventilation, pumpbyten, fläktbyten, styråtgärder för minskad el- och värmeanvändning, tilläggsisolering av byggnader, kylvärmepumpar samt kompetenshöjning inom driftoptimering.

Några orsaker till varför regionen inte når målet är att fastighetsbeståndet har ökat, att pågående projekt inte har hunnit ge utfall, ombyggnationer, ökad verksamhetsel i form av mer avancerad och mer elkrävande medicinteknisk utrustning.

2. Investeringsutgiften för förnybar elproduktion installerad i regionens fastighetsbestånd utgör minst 1 procent av årlig kostnad för inköpt el.

Regionen har installerat förnybar energi motsvarande 1 procent av årlig kostnad av inköpt el.

Målet har uppfyllts.

Under programperioden 2016-2019 har solcellsanläggningar installerats i samband med ombyggnation eller då tak renoverats på regionens byggnader. På NUS finns solceller på byggnad 26 (100 000 kWh/år). Solceller är också installerade på Lycksele lasarett (40 000 kWh/år).

3. Ingående material i byggprojekt miljöbedöms enligt byggvarudatabasen Byggvarubedömningen eller motsvarande.

Regionen har använt Byggvarubedömningen i 67 procent av byggprojekten under 2019.

Målet har inte uppfyllts.

Under programperioden 2016-2019 har Byggvarubedömningen (BVB) införts som stöd för att välja miljöbedömda material i samband med byggprojekt inom regionen. BVB har under införandet enbart använts i de största investeringsprojekten. Användandet av BVB är nu en etablerad arbetsmetod och används i alla byggprojekt som räknas som strategiska investeringar.

En anledning till att målet inte nåtts är att arbetsmetoden varit ny och inte hunnit bli etablerad i byggprocessen under perioden. Dessutom räknas systemhandlingar in som strategiska investeringar och om dessa räknas bort blir andelen byggprojekt där BVB använts högre.

2.2 Trafik

4. **Koldioxidutsläppen från landstingets samtliga tjänsteresor har minskat med 17 procent år 2019.**

Tjänsteresornas utsläpp av koldioxid har minskat med 27 procent jämfört med 2009.

Målet har uppfyllts.

Under programperioden 2016-2019 har en resvaneundersökning genomförts för att kartlägga hur kända regionens riktlinjer för möten och tjänsteresor är. Resvaneundersökningen visar att en stor andel av medarbetarna inte känner till riktlinjerna. Under 2019 fattades beslut om att rekrytera en mobilitetssamordnare för att öka regionens hållbara resande. Resor med bil bidrar med 27 procent av koldioxidutsläppen. Ungefär hälften av koldioxidutsläppen kommer från resor med flyg som är det dominerande färd sättet på långa resor.

Trots att de sträckor vi reser i tjänsten med de olika färd sätten inte skiljer sig åt så mycket jämfört med 2009 så har koldioxidutsläppen minskat. Det kan bero på att fordonen blivit mer bränslesnåla. En annan anledning är att andelen förnybart bränsle har ökat framför allt i kollektivtrafiken.

5. **Koldioxidutsläppen per personkilometer från den kollektivtrafik som regionen beställer av Länstrafiken har minskat med 37 procent och utgör högst 50 g/personkilometer år 2019.**

Koldioxidutsläppen från kollektivtrafiken har minskat med 10 procent jämfört med 2014 och uppgår till 71,1 gram per personkilometer*.

Målet har inte uppfyllts

Under programperioden har kollektivtrafiken i Västerbotten som består av busstrafik och tågtrafik successivt minskat sin klimatpåverkan. Busstrafiken övergår mer och mer från diesel till andra drivmedel med lägre klimatpåverkan. Det är framförallt HVO som har ökat och användningen av diesel har minskat.

Anledningen till att vi inte når målet är att nya beräkningsfaktorer för drivmedel används i gas och dieselmotorer. Detta innebär att beräknade mängder CO₂-emissioner i livscykelperspektivet (Well-To-Wheel) från fordon som använder drivmedlen Diesel eller Fordonsgas ökar. Ökningen är betydande när det gäller Biogas men det finns även en signifikant ökning för såväl fossil diesel som HVO.

**Personkilometer är en måttenhet som beskriver personers transportarbete med ett kommunikationsmedel som t ex bil, buss, tåg, fartyg eller flyg. Körda kilometer multipliceras med det genomsnittliga passagerarantalet. Om två personer färd as fem kilometer med ett kommunikationsmedel är antalet personkilometer tio.*

6. **Koldioxidutsläppen från regionens sjukresor minskar årligen under programperioden.**

Sjukresor med ambulans, taxi, bårbil och sambulans inom länet har ökat koldioxidutsläppen med 6 procent jämfört med 2016.

Målet har inte uppfyllts.

Under programperioden 2016-2019 har ett nytt avtal av samhällsbetalda resor börjat gälla från 2019. I det nya avtalet finns krav på att koldioxidutsläpp från våra entreprenörer ska följas upp. Målet finns med eftersom regionens sjukresor är en betydande del av den trafik som regionen genererar. Tidigare utredningar visar att sjukresorna utgör mer än hälften av trafiken.

Uppföljning av koldioxidutsläpp från sjukresor har börjat genomföras de senaste åren och är inte kvalitetssäkrad pga att arbetssätt för uppföljning saknats och att det inte har gått att få uppgifter för alla sjukresor. De uppgifter som finns för tidigare år är inte fullständiga vilket gör att vi sannolikt kommer att få högre värden när uppföljningen förbättras.

2.3 Läkemedel och lustgas

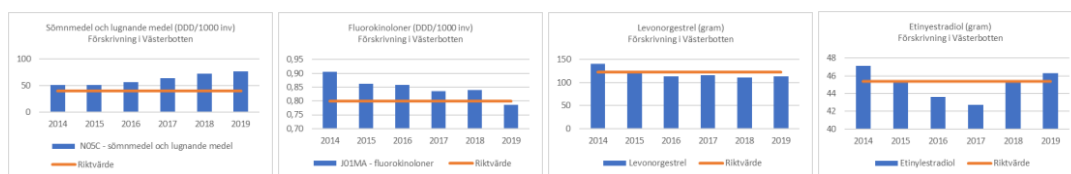
7. Utsläpp och kassation av läkemedel har minskat enligt handlingsplan år 2019

En handlingsplan för att minska utsläpp och kassation av läkemedel har tagits fram för perioden 2016-2019. Handlingsplanen fokuserar på att minska förskrivningen av utvalda läkemedel med känd miljöpåverkan

Målet uppfylls delvis.

Under programperioden 2016-2019 har förskrivningen av fluorokinoloner och levonorgestrel minskat i enlighet med handlingsplanen. För sömnmedel och etinylestradiol har förskrivningen inte minskat enligt handlingsplanen.

Handlingsplanens inriktning för förskrivning och regionens medicinska rekommendationer överensstämmer. Läkemedelscentrum genomför fortlöpande utbildning och information om läkemedels miljöpåverkan och medicinska rekommendationer till förskrivare.

8. Utsläpp av lustgas har minskat med 60 procent år 2019

Regionens lustgasutsläpp har minskat med 46 procent jämfört med 2005 års nivå.

Målet har inte uppfyllts.

Lustgasutsläppen vid NUS har minskat med 55 procent, Skellefteå lasarett har minskat med 59 procent och Lycksele lasarett har ökat utsläppen med 33 procent jämfört med 2005.

Vid samtliga sjukhus sker ett fortlöpande arbete med att minimera läckage av lustgas i ledningsnätet för att minska utsläpp av lustgas.

Under programperioden har en destruktionsanläggning för lustgas installerats på förlossningsavdelningen på NUS. Den lustgas som går in i reningsanläggningen renas till 99 procent.

Att målet inte nås är inte klarlagt men kan bero på den beräkningsmodell som används där inköpt mängd lustgas minus returnerad och destruerad mängd blir den utsläppta mängden. Om man gör ett inköp sent på året kan det få effekt på det totala utsläppet på det året. Andra orsaker kan vara att det finns läckage som inte har identifierats och att det på NUS är fler avdelningar än förlossningsavdelningen som använder lustgas vilket betyder att den inte renas.

2.4 Produkter och kemikalier

9. **Andelen ekologiska livsmedel utgör minst 35 procent av den totala inköpskostnaden livsmedel år 2019**

Andelen ekologiska livsmedel som serveras till patienter på sjukhusen och i sjukhusens personalmatsalar är 21 procent.

Målet har inte uppfyllts.

Norrlands Universitetssjukhus serverar 24 procent ekologiska livsmedel, Skellefteå lasarett 9 procent och Lycksele lasarett 17 procent.

Medirest som producerar mat till patienter och personalmatsal på NUS har satsat på ekologiska baslivsmedel som tex mjölk, potatis mm. Trots det har man inte nått upp till 35% eftersom det har varit varubrist på vissa ekologiska livsmedel dessutom har kvalitet och pris inte varit tillfredsställande under vissa perioder vilket gjort att man har valt andra icke ekologiska produkter samt minskat sortimentet.

Både Skellefteå och Lycksele lasarett har låga andelar av ekologiska livsmedel eftersom både Skellefteå och Lycksele kommun som driftar kostverksamheten fokuserar på närproducerade livsmedel istället för ekologiska livsmedel.

10. **Andelen socialt och etiskt märkt livsmedel utgör 5 procent av den totala inköpskostnaden för livsmedel år 2019.**

Fem procent av livsmedlen som serveras på sjukhusen är socialt och etiskt märkt.

Målet har uppfyllts.

Andelen social och etiskt märkta livsmedel som serveras på sjukhusen är för Norrlands Universitetssjukhus 6 procent, Skellefteå lasarett 5 procent och Lycksele lasarett en procent.

**För att produkten ska få märkas med social märkning krävs ett aktivt arbete med arbetsrättsliga frågor. Barnarbete och diskriminering ska motverkas och demokrati och organisationsrätt, inklusive rätten att bilda fackföreningar, skall främjas. Syftet med de sociala märkningarna är att konsumenter i länder ska ges möjlighet att välja alternativ av varor som har en mer gynnsam inverkan på de samhällen där varorna produceras. Exempel på märkningar är Fairtrade, Rainforest alliance och UTZ.*

11. **Varor och kemiska produkter som innehåller hälso- och/eller miljöfarliga ämnen minskar årligen under programperioden enligt upprättad lista.**

Varor som finns i förråd och ska bytas ut och kemiska produkter som används inom regionen miljöbedöms utifrån regionens utfasningslista för att minimera varor och kemiska produkter som innehåller hälso- och/eller miljöfarliga ämnen.

Målet har uppfyllts.

Under programperioden har regionen tagit fram en utfasningslista med ämnen som inte ska/bör förekomma i produkterna. Ett strukturerat arbetssätt har tagits fram i arbetet med att minimera varor och kemiska produkter som innehåller hälso- och/eller miljöfarliga ämnen.

Fokus har legat på att identifiera och fasa ut de farligaste kemikalierna där ersättningsprodukter finns. Ett systematiskt arbete har genomförts med stöd av kemikaliesystemet KLARA där regionens verksamheter registrerar sina kemikalier. Regionen byter fortlöpande ut förrådsvaror och i samband med det sker miljöbedömning utifrån hälso- och/eller miljöfarlighet för att ständigt förbättra förrådssortimentet.

12. Sociala krav enligt uppförandekoden ställs vid alla upphandlingar av berörda produktkategorier

Regionen har börjat ställa sociala krav på produktkategorier som är prioriterade i samband med upphandlingar.

Målet är delvis uppfyllt.

Regionen deltar i ett samarbete, "Hållbar upphandling" mellan Sveriges regioner för att underlätta uppföljning av sociala krav som är ställda i samband med upphandling.

2.6 Avfall

13. Den totala mängden avfall har minskat med 5 procent/vårdtillfälle år 2019

Den totala mängden avfall per vårdtillfälle har ökat med 23 procent mot jämförelseåret 2009.

Målet har inte uppfyllts.

Avfallsmängderna per vårdtillfälle ligger på en jämn nivå under programperioden. Mängden avfall är kopplade till de produkter som används inom regionen.

En av anledningarna till att målet inte nås är att inget arbete med att minska användningen av utvalda engångsprodukter påbörjats under perioden. Vården har också en stor användning av engångsprodukter i sin verksamhet.

14. Mängden farligt avfall har minskat med 50 procent per viktade vårdtjänster* år 2019

Mängden farligt avfall har minskat med 2 procent per viktade vårdtjänster jämfört med basåret 2005.

Målet har inte uppfyllts.

Hanteringen av farligt avfall är ett lagkrav. Vid NUS finns en autoklav för att smittrena smittförande avfall och därefter hantera det som vanligt brännbart avfall. Det ger en stor minskning av det farliga avfallet.

Anledningen till att målet inte nås är att under programperioden har fler kemikalier som används inom regionen blivit klassade som farligt avfall vilket medför att mängderna ökar. När autoklaven på NUS togs i drift var det meningen att allt smittförande avfall från regionens samtliga verksamheter (övriga sjukhus, hälsocentraler och folktandvård) skulle autoklavera sitt smittförande avfall där. Det hanteras som farligt avfall eftersom avfallsterminalens lagringsmöjlighet på NUS är för liten. Om allt smittförande avfall från regionen hade kunnat autoklaveras hade målet kunnat nås.

**Viktade vårdtjänster är ett samlat produktionsmått för öppen- och slutenvård.*

15. Andelen konventionellt avfall som sorteras till återvinning är minst 35 procent år 2019

Andelen avfall som sorteras till återvinning på sjukhusen är 15 procent (exklusive matavfall) och 21 procent (inklusive matavfall).

Målet har inte uppfyllts.

För NUS återvinns 15 procent (exklusive matavfall) och 20 procent (inklusive matavfall). Under perioden har en tank för matavfall installerats vid NUS. För Lycksele lasarett sorteras 15 procent till återvinning. För Skellefteå lasarett återvinns 19 procent (exklusive matavfall) 21 procent (inklusive matavfall).

Under 2019 har en strategi för avfallshantering tagits fram för att öka andelen avfall som källsorteras till återvinning. Syftet med strategin är att öka möjligheten till källsortering på avdelningsnivå, förbättra flödena till och på avfallsterminalerna.

Några anledningar till att målet inte nås är att NUS och Skellefteå lasarett inte sorterar plastavfall. Vid Lycksele lasarett har det varit driftstörningar då utrustning för omhändertagande av wellpapp varit ur funktion stor del av året. För Skellefteå lasarett har ombyggnation av avfallsterminalen bidragit till att återvinningsmängderna blivit något mindre.

16. Användningen av utvalda engångsprodukter har minskat med 15 procent till år 2019.

Arbete med att minska utvalda engångsprodukter har inte genomförts.

Målet har inte uppfyllts.

Regionen har inte arbetat med att minska utvalda engångsprodukter under programperioden. Under 2019 togs beslut om resursförstärkning för att arbetet med Hållbar konsumtion skulle kunna genomföras där bland annat arbetet med att minska utvalda engångsprodukter ingår.

2.6 Organisation och utbildning

17. Miljöledningssystem är implementerat i regionens samtliga verksamheter samt integrerat i regionens ledningssystem år 2019.

Regionens miljöledningssystem uppdateras fortlöpande. Stora delar av miljöledningssystemet är integrerat i regionens ledningssystem.

Målet uppfylls delvis.

Under programperioden har regionens miljöledningssystem flyttats över från Q-nova till regionens ledningssystem i LITA. Regionens miljöombud har utbildats i de uppdaterade miljöledningsdokumenten som berör alla verksamheter.

Miljöledningssystemet är inte fullständigt då det saknas dokument som är regionövergripande och berör samtliga områden inom regionen dvs de berör inte bara miljöområdet.

18. Andelen anställda som har genomgått miljöutbildning är 95 procent år 2019.

Sju procent av alla medarbetare har genomgått den nätbaserade miljöutbildningen som finns på Lärande region.

Målet har inte uppnåtts.

En nätbaserad miljöutbildning som riktar sig till samtliga anställda har tagits fram och publicerats på Lärande region. Utbildningen håller på att utvecklas för att kunna genomföras i grupp. Utbildningsmålet är satt högt eftersom det under tidigare programperiod fanns en ambition att miljöcertifiera landstinget.

En anledning kan vara att inget uppdrag från ledning har gått ut till verksamheterna att genomföra utbildningen.